

XÂY DỰNG “VĂN HÓA HÒA BÌNH” – ĐIỀU KIỆN CHO SỰ TỒN TẠI CỦA LOÀI NGƯỜI TRONG THẾ GIỚI ĐƯƠNG ĐẠI

NGUYỄN ĐẮC LÝ *

Tóm tắt:

Bài viết đã nghiên cứu, luận giải và làm rõ khái niệm, nội dung của văn hóa hòa bình, sự cần thiết của việc xây dựng văn hóa hòa bình vì sự tồn vong và phát triển của xã hội loài người là việc làm có ý nghĩa rất quan trọng và cấp bách đối với nhân loại hiện nay.

Từ khóa: Văn hóa; Văn hóa hòa bình.

Ngày nhận bài: 07/9/2013; Ngày duyệt đăng bài: 30/9/2013

1. Ngày nay, khi bước sang thiên niên kỷ thứ ba, nhân loại đang phải đối mặt với vô số những vấn đề toàn cầu đe dọa đến sự tồn vong của chính bản thân mình. Một trong số những vấn đề đó chính là vấn đề chiến tranh, xung đột sắc tộc, tôn giáo. Có thể nói rằng, từ sau vụ tấn công khủng bố vào Trung tâm Thương mại thế giới ở New York (ngày 11 tháng 9 năm 2001), chúng ta đều nhận thấy sự bùng phát của bạo lực và khủng bố trên phạm vi toàn cầu như là một “văn hóa” ứng xử của quốc gia này đối với quốc gia khác vì lợi ích quốc gia; một dân tộc này đối với một dân tộc khác, một cộng đồng này đối với một cộng đồng khác khi không cùng hệ tư tưởng, tôn giáo. Văn hóa bạo lực này nổi lên như là một trong những nhân tố nguy hiểm lớn nhất, đe dọa sự tồn tại và phát triển tiếp theo của nền văn minh nhân loại. Do vậy, để loài người tồn tại và phát triển bền vững, chúng ta không thể không hướng tới hòa bình và xây dựng “văn hóa hòa bình”. Thiết nghĩ, việc nghiên cứu, luận giải sự cần thiết và làm rõ nội dung của việc xây dựng văn hóa hòa bình vì sự tồn vong và phát triển của xã hội loài người là việc làm

với nhân loại hiện nay. Trong bài viết này chúng tôi sẽ làm rõ khái niệm, nội dung của xây dựng văn hóa hòa bình.

2. Văn hóa hòa bình là một thuật ngữ đã được UNESCO nhắc tới từ đầu thập niên 90 của thế kỷ XX và nó nhanh chóng phát triển thành một phong trào trên phạm vi toàn thế giới⁽¹⁾. Văn hóa hòa bình là khái niệm được sử dụng để chỉ hệ thống quyền lực và quan hệ mới giữa người với người, có nhiệm vụ bảo đảm sự phát triển bền vững của thế giới chúng ta như là “ngôi làng toàn cầu”, trái đất – tổ quốc chung của mọi người⁽²⁾.

Bản chất của văn hóa hòa bình là nền văn hóa bất bạo động, là một cam kết để xây dựng xã hội hòa bình, hòa giải, ngăn ngừa xung đột và bạo lực, giáo dục hòa bình, giáo dục bất bạo động, khoan dung,

^(*) NCS Triết học, giảng viên Học viện Cảnh sát nhân dân.

⁽¹⁾ Các chương trình xây dựng văn hóa hòa bình do Unesco phát động như: *Tuyên bố và Chương trình hành động về một nền văn hoá hoà bình; Năm quốc tế về Văn hóa Hòa Bình (2000); Thập kỷ quốc tế về một nền văn hóa hòa bình và phi bạo lực cho trẻ em của thế giới (2001-2010)*.

⁽²⁾ Xem: Edgar Morin, (1995), *Hòa bình trái đất: Tổ quốc chung của mọi người*, Tạp chí người đưa tin UNESCO, số 11, tr.8-10.

chấp nhận, tôn trọng lẫn nhau, đối thoại liên văn hóa và hòa giải. Văn hóa hòa bình không chỉ là một khái niệm mà nó còn là khung quy chuẩn văn hóa để truyền cảm hứng cho những suy nghĩ và hành động của tất cả mọi người vì hòa bình.

Chưa bao giờ văn hóa hòa bình lại đang bị thách thức như hiện nay. Những thách thức mới khiến chúng ta phải xem xét lại các nguyên tắc cơ bản của nhân loại từ những liên kết bên trong giữa các nền văn hóa. Bởi vì, những gì liên kết chúng ta là sâu sắc hơn so với những gì ngăn cách chúng ta. Do đó, cần có những chuẩn mực đạo đức chung để nhân loại chung sống với nhau trong nền văn hóa hòa bình.

Từ đó, theo chúng tôi, để xây dựng văn hóa hòa bình cần phải: 1. Làm sáng tỏ các nguồn gốc của văn hóa, dân tộc của bạo lực, của xung đột, của khủng bố và của chiến tranh. Qua đó chúng ta mới xóa bỏ được bạo lực từ gốc rễ của nó, xây dựng văn hóa hòa bình bền vững. 2. Xây dựng văn hóa nói chung như là cầu nối để gia tăng sự hiểu biết và tôn trọng lẫn nhau giữa người với người, giữa các dân tộc và các quốc gia; 3. Tạo dựng, phát triển và phổ biến văn hóa hòa bình toàn cầu giữa các dân tộc, khu vực và trên cấp độ toàn cầu; 4. Tuyên truyền và phản ánh những thông tin về hòa bình và những sự kiện văn hóa hòa bình như nội dung cơ bản của các chương trình thời sự thay cho các thông tin chủ yếu chứa đựng những sự kiện bạo lực.

Ngày nay, trong thời đại của các công nghệ thông tin và toàn cầu hóa, các xã hội nằm trong quá trình phát triển năng động về văn hóa, kinh tế và chính trị. Ở đó, con người cần một thế giới hòa bình, có thể tồn tại và phát triển một cách bình an. Theo chúng tôi, một trong những yêu cầu cơ bản để đạt tới phát triển bền vững, an toàn và

có hiệu quả là việc cải biến triệt để về mặt văn hóa hiện tại, chống lại bạo lực, xung đột, chiến tranh. Đồng thời, chúng ta phải tạo dựng hệ thống "văn hóa hòa bình" trên quy mô toàn cầu. Hệ thống văn hóa hòa bình mới này và các quan hệ gắn liền với nó cần phải chống lại một cách có hiệu quả "văn hóa bạo lực", "văn hóa chiến tranh"⁽³⁾ – một thứ văn hóa tiệt thay vẫn đang chiếm ưu thế, được các thế lực đế quốc tuyên truyền, thực hiện nhằm thống trị thế giới.

Xét về phương diện triết học, nghệ thuật và sử học, văn hóa là một bộ phận cấu thành và động lực quan trọng của mọi chuyển biến, là một trung gian trong việc chuyển tải những tư tưởng, những giá trị và sản phẩm trí tuệ giữa các thế hệ. Nó cũng có khả năng làm trung gian giữa các nền văn minh. Khi đó nó có thể tạo dựng chiếc cầu hiểu biết và thừa nhận lẫn nhau giữa các thành tố cơ bản của di sản chung nhân loại⁽⁴⁾. Văn hóa đồng thời cũng là sức mạnh bảo vệ và sản xuất vì nó chuyển tải các khuôn mẫu văn hóa của quá khứ và hiện tại cho tương lai, là công cụ quan trọng của những đổi mới vì nó có khả năng áp dụng những quan hệ, những tư tưởng và những giá trị mới.

Dưới góc độ của triết học, chúng tôi cho rằng văn hóa đã và đang là nhân tố then chốt để bảo vệ nền hòa bình toàn cầu. Xây dựng văn hóa hòa bình cũng có nghĩa là xây dựng thái độ tôn trọng đối với "người khác", tôn trọng một nền văn hóa khác. Đồng thời, xây dựng quan điểm giải quyết xung đột và tranh luận bằng những phương tiện hòa bình.

Có thể khẳng định rằng, hầu hết mọi

⁽³⁾ Xem: Federico Mayor, (1995), "*Năm mươi năm sau*", Tạp chí Người đưa tin UNESCO, Số 10, tr. 6-7

⁽⁴⁾ Xem: Tạp chí Người đưa tin Unesco, (1993), *Ban đầu và cuối cùng là văn hóa*, Số 10, tr.35.

cuộc chiến tranh, xung đột, khủng bố trên thế giới đều sinh ra từ những nguyên nhân sắc tộc và văn hóa⁽⁵⁾. Bi kịch khủng khiếp của cuộc khủng bố Trung tâm Thương mại thế giới là lời cảnh báo về sự bắt đầu cuộc chiến tranh giữa các nền văn hóa. Theo chúng tôi, những hành động cực đoan được thực hiện bởi những người trẻ tuổi mà trí tuệ được hình thành thông qua chủ nghĩa nguyên giáo khắc kỷ của các nhóm khủng bố Hồi giáo cực đoan, sẵn sàng hy sinh mạng sống của mình cho mục đích phá hủy và giết người vô tội thuộc văn hóa khác, tôn giáo khác, cần được phân tích tỉ mỉ và lên án. Cần phải nghiên cứu các phương pháp ngăn chặn và phản ứng trong khuôn khổ của hệ thống văn hóa hòa bình chứ không phải dùng bạo lực, chiến tranh để chống lại bạo lực.

Việc giải quyết vấn đề khủng bố tự sát là ở việc tác động đến trí tuệ của những kẻ tự sát tự nguyện đó nhờ văn hóa hòa bình có ảnh hưởng trước khi đầu óc của chúng bị tiêm nhiễm bởi tư tưởng bạo lực. Có thể tiến hành nghiên cứu các phương pháp nhận thức nguồn gốc sinh ra tính nhất thể của chúng, hoàn toàn hiểu được những nguyên có sinh ra thái độ bất mãn của chúng, phân tích các phương hướng loại bỏ những nguyên có ấy. Cần phải phân tích những sự khác biệt văn hóa, cũng như những đặc điểm chung của mọi nền văn hóa dân tộc. Cung cấp kết quả cho công chúng bằng những phương thức thuyết phục tới mức những kẻ tự sát tự nguyện thay đổi cách nghĩ và ứng xử của mình. Cần phải bắt chúng hiểu được rằng sự sống của chúng và sự sống của những người vô tội khác là quý giá nhất, rằng chúng không phải là anh hùng mà là những kẻ man dợ xấu xa nhất vì chúng giết hại bản thân mình và những người vô tội khác. Mọi thánh đường, mọi giáo hội đều không đáng giá mạng sống của một

dứa trẻ thơ.

Làn sóng khủng bố và tự sát đang bao phủ thế giới, chúng tỏ nhiệm vụ xây dựng nền văn hóa hòa bình toàn cầu cần phải được xem là một trong những mục đích cơ bản của loài người và của mọi quốc gia. Khi văn hóa bạo lực và khủng bố bao phủ thế giới của chúng ta, thì nhiều người, kể cả các Chính phủ, vẫn chưa hiểu được rằng cần phải thủ tiêu nó giống như thủ tiêu những vi rút thâm nhập vào máy vi tính.

Một trong các công cụ tốt nhất để tiến hành cải tổ thế giới là việc xây dựng, tuyên truyền, giáo dục và phổ biến hệ thống văn hóa hòa bình toàn cầu và khu vực thực sự phong phú và hữu hiệu⁽⁶⁾. Cảm giác không tin tưởng và thù địch mà một số dân tộc và sắc tộc thuộc các nền văn hóa khác nhau cảm nhận thấy trong quan hệ với nhau, đã dẫn tới chiến tranh, khủng bố và tự sát. Do vậy, phải xây dựng văn hóa hòa bình, làm sáng tỏ các cội nguồn sâu xa nhất của xung đột, sử dụng các phương pháp hữu hiệu để giải quyết xung đột và tạo dựng niềm tin, hiểu biết và tôn trọng đối với tính nhất thể, sắc tộc và văn hóa của mỗi dân tộc mới mong muốn kìm chế được bạo lực, xung đột, khủng bố. Hệ thống văn hóa hòa bình này cần được luận chứng, tổ chức và áp dụng ngay lập tức ở cấp độ dân tộc cũng như ở cấp độ toàn cầu.

Theo chúng tôi, tất cả mọi tổ chức đều phải hợp tác chặt chẽ trong việc xác lập hệ thống văn hóa hòa bình toàn cầu và khu vực. Có thể xây dựng các chương trình văn hóa hòa bình dân tộc và quốc tế khác nhau như một bộ phận của hệ chuẩn mới nhờ sử dụng những kết quả tốt nhất của các công trình nghiên cứu quốc tế để tác động đến

⁽⁵⁾ Xem: *Khủng bố và chống khủng bố qua lăng kính báo chí*, (2006), Nxb. Thông tấn, Hà Nội, tr. 27.

⁽⁶⁾ Xem: Federico Mayor, (1993), *Lời kêu gọi bất bạo lực*, Tạp chí Người đưa tin Unesco, số 10, tr.19.

bầu không khí văn hóa thế giới.

Hệ thống văn hóa hòa bình trên thực tế có thể thay thế văn hóa bạo lực hiện đang chiếm ưu thế, thúc đẩy việc duy trì sự phát triển bền vững toàn cầu và chống lại bạo lực, chủ nghĩa khủng bố và hiện tượng khủng bố bằng tự sát, điều này sẽ đem lại những định hướng mới và chỉ ra các phương hướng mới cho sự tồn tại và phát triển tiếp theo của nhân loại. Chúng tôi cho rằng, xây dựng văn hóa hòa bình trước hết cần thực hiện được các thành tố sau đây:

Một là, xây dựng "Hệ thống văn hóa và giao tiếp vì hòa bình" rộng rãi tới mọi đối tượng. Chương trình này sẽ giới thiệu các bộ phim, các vở kịch, các cuộc đối thoại với các nhà văn, các đạo diễn, các hướng dẫn viên một cách có căn cứ và có nội dung sâu sắc, các chương trình giáo dục dành cho cả cha mẹ lẫn cho trẻ con, v.v.. Những nỗ lực này cần phải đi liền với những công trình nghiên cứu triết học và nghệ thuật nghiêm túc, điều này có thể thúc đẩy việc phát triển và phổ biến không những các công trình nghiên cứu trong lĩnh vực quản lý và chính trị học mà còn cả các công trình nghiên cứu căn bản và cẩn thận về văn hóa, giao tiếp, văn học và nghệ thuật vì hòa bình.

Hai là, xây dựng và tổ chức "Hệ thống thông tin và liên lạc đại chúng vì hòa bình" rộng rãi, mạnh mẽ và có nguồn lực (Peace Media and Telecommunications Network), hoạt động trên các cấp độ khu vực và toàn cầu nhằm mục đích duy trì hệ thống văn hóa hòa bình toàn cầu và khu vực.

Ba là, xây dựng hệ thống "Nghiên cứu thế giới" và "Giáo dục theo tinh thần của văn hóa hòa bình" cần phải trở thành môn học bắt buộc ở mọi cấp giáo dục: nhà trẻ, trường phổ thông, trường trung học, trường đại học, giống như những môn khoa học cơ bản khác.

3. Tóm lại, hiện nay các mâu thuẫn,

xung đột và chiến tranh giữa các nền văn minh đang nổi lên và theo dự báo của các nhà khoa học, những yếu tố này sẽ chi phối hành động của nhân loại thế kỷ XXI⁽⁷⁾. Nguy cơ xung đột, tự huỷ diệt giữa các nền văn minh đang tăng lên. Do vậy, khi hình thành văn hoá hoà bình và phi bạo lực, khắc phục tệ sùng bái chiến tranh, lòng thù hận và bạo lực đã hình thành hàng nghìn năm, nếu dừng lại ở lời kêu gọi giáo dục các thế hệ tương lai theo tinh thần khoan dung, hợp tác, tôn trọng văn hoá và giá trị của các nhóm xã hội khác, là chưa đủ. Chúng ta cần phải hiểu được nguyên nhân chủ quan và khách quan của xung đột giữa các nền văn minh, tạo ra các biện pháp thích hợp và có hiệu quả nhằm ngăn chặn và giải quyết chúng, nhằm phát triển đối thoại và đối tác giữa các nền văn minh. Đây chính là nội dung và mục đích chính yếu của văn hóa hòa bình và xây dựng văn hóa hòa bình vì sự tồn vong của nhân loại.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Edgar Morin, (1995), *Hòa bình trái đất: Tổ quốc chung của mọi người*, Tạp chí người đưa tin UNESCO, số 11, tr.8-10.
2. Federico Mayor, (1993), *Lời kêu gọi bất bạo lực*, Tạp chí Người đưa tin Unesco, số 10, tr.19.
3. Federico Mayor, (1995), *"Năm mươi năm sau"*, Tạp chí Người đưa tin UNESCO, Số 10, tr. 6-7.
4. Xem: Tạp chí Người đưa tin Unesco, (1993), *Ban đầu và cuối cùng là văn hóa*, Số 10, tr.35.
5. Nguyễn Đắc Lý, (2012), *Chiến tranh và hòa bình ở thời hiện đại*, Tạp chí Thông tin khoa học xã hội, số 3, tr.13.

⁽⁷⁾ Xem: Nguyễn Đắc Lý, (2012), *Chiến tranh và hòa bình ở thời hiện đại*, Tạp chí Thông tin khoa học xã hội, số 3, tr.13.